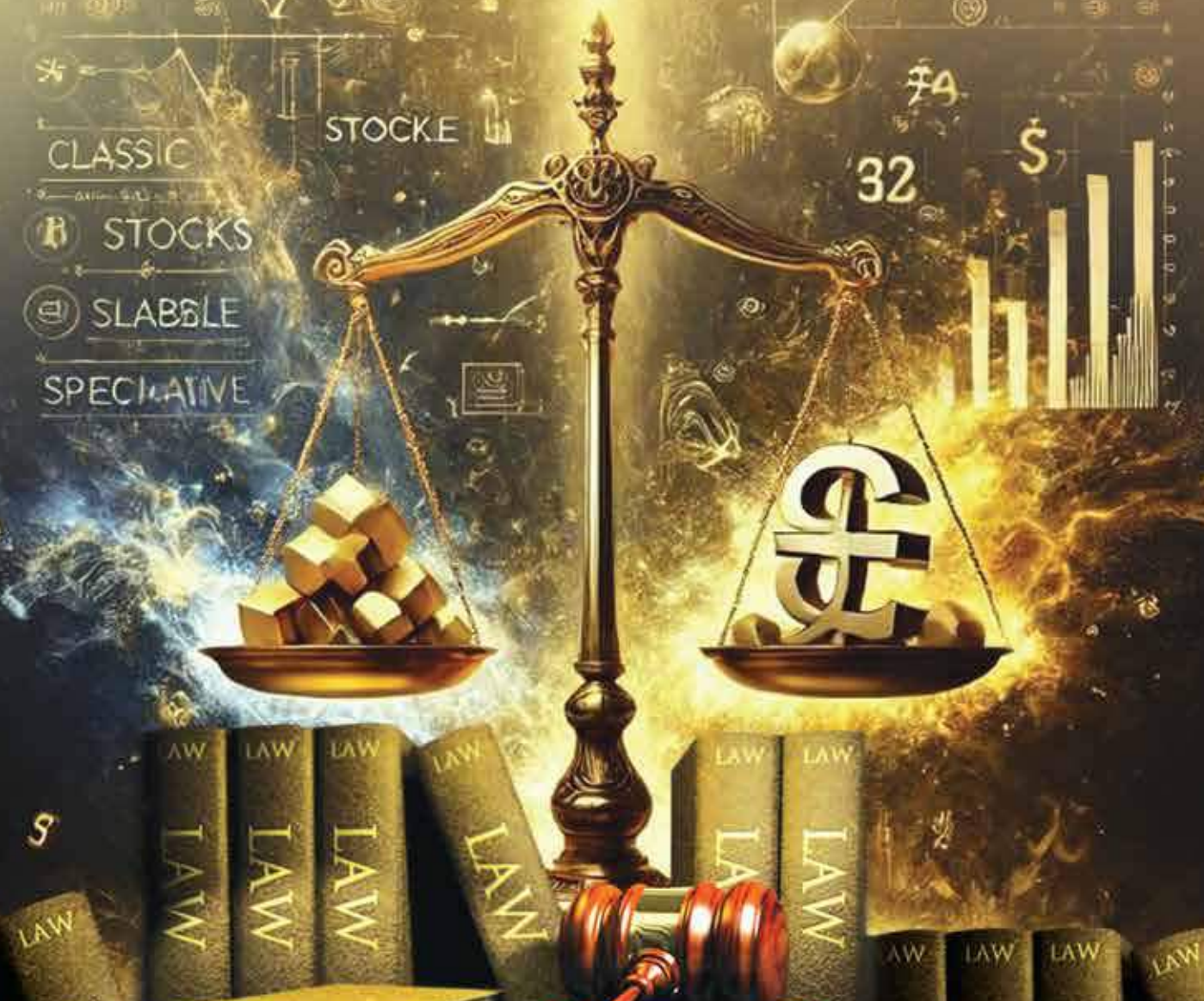


กฎหมายพาณิชย์

(Commercial Laws)



วิระชัย บุญเพ็ง

90.-



กฎหมายพาณิชย์ (Commercial Laws)

กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐาน

ISBN 978-616-495-334-5

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2569

จำนวนที่พิมพ์ 5,000 เล่ม

เรียบเรียงโดย

วีระชัย บุญเพ็ง

จัดพิมพ์และจัดจำหน่าย โดย...

บริษัทวังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

โทร. 0-2472-3293-4 Mobile 08-8585-1521

e-mail : wangaksorn9@gmail.com

Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร

www.wangaksorn.com

Line ID : wangaksorn



สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2561

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด ห้ามนำส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปทำซ้ำ
ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่ารูปแบบใด ๆ นอกจากได้รับอนุญาต
เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากทางบริษัทฯ เท่านั้น
ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้
เป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของแต่ละราย
โดยบริษัทวังอักษร จำกัด มิได้อ้างความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

ตารางวิเคราะห์สมรรถนะรายวิชา
วิชา กฎหมายพาณิชย์
(Commercial Laws)

ครั้งที่	รายการ		จำนวน ชั่วโมง
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	
1	บทเรียนที่ 1 บุคคล	ใบกิจกรรมที่ 1.1	2
2 - 3	บทเรียนที่ 2 นิติกรรมสัญญา	ใบกิจกรรมที่ 2.1	4
4 - 5	บทเรียนที่ 3 ห้าง	ใบกิจกรรมที่ 3.1	4
6 - 7	บทเรียนที่ 4 ซื้อขาย - เช่าซื้อ	ใบกิจกรรมที่ 4.1	4
8	บทเรียนที่ 5 จ้างทำของ รับส่งของ	ใบกิจกรรมที่ 5.1	2
9	บทเรียนที่ 6 ยืม ผากทรัพย์เก็บของ ในคลังสินค้า	ใบกิจกรรมที่ 6.1	2
10	บทเรียนที่ 7 ตัวแทน นายหน้า ประกันภัย	ใบกิจกรรมที่ 7.1	2
11	บทเรียนที่ 8 ค้ำประกัน จำนอง จำนำ ประกันภัย	ใบกิจกรรมที่ 8.1	2
12 - 14	บทเรียนที่ 9 กฎหมายแรงงานสัมพันธ์	ใบกิจกรรมที่ 9.1 ใบกิจกรรมที่ 9.2	6
15 - 17	บทเรียนที่ 10 การจัดทำเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย	ใบกิจกรรมที่ 10.1	6
18	ประเมินผลลัพท์การเรียนรู้ระดับรายวิชา		2
รวม			36

คำนำ

บริษัท วังอักษร จำกัด ได้จัดทำหนังสือวิชา **กฎหมายพาณิชย์ (Commercial Laws)** เพื่อใช้บูรณาการและประกอบการเรียนการสอน ตามหลักสูตรอาชีวศึกษา (สอศ.) หลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) และหลักสูตรอุดมศึกษา ผู้สนใจในการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะ

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ใบกิจกรรม แบบฝึกหัด แบบทดสอบคู่ขนาน มีจุดประสงค์ในการยกระดับผู้เรียนให้เรียนทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ประสิทธิภาพ และการประยุกต์ใช้ได้จริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกิจนิสัยในการทำงาน เพื่อสร้างสมรรถนะตามความต้องการของสถานประกอบการ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 10 บทเรียน คือ บทเรียนที่ 1 บุคคล บทเรียนที่ 2 นิติกรรมสัญญา บทเรียนที่ 3 หนี้ บทเรียนที่ 4 ซื้อขาย - เช่าซื้อ บทเรียนที่ 5 จ้างทำของ รับส่งของ บทเรียนที่ 6 ยืม ฝากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า บทเรียนที่ 7 ตัวแทน นายหน้า ประกันภัย บทเรียนที่ 8 ค้ำประกัน จำนอง จำนำ บทเรียนที่ 9 กฎหมายแรงงานสัมพันธ์ และบทเรียนที่ 10 การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่ทันสมัยตามแผนการศึกษาด้านสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐานด้านกฎหมาย สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้และสมรรถนะตามหลักสูตร

วิรัช บัญเพ็ง





สารบัญ



บทเรียนที่ 1 บุคคล

1

1.1 ความหมายและประเภทของบุคคล	2
1.2 สิ่งซึ่งได้แก่สภาพบุคคล	7
1.3 ความสามารถของบุคคล	12
1.4 นิติบุคคล	17
ใบกิจกรรมที่ 1.1 ผู้เยาว์ทำสัญญาซื้อโทรศัพท์-ใครผูกพันใคร	21
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 1	23

บทเรียนที่ 2 นิติกรรมสัญญา

25

2.1 ความหมายและประเภทของนิติกรรม	26
2.2 เงื่อนไขและเงื่อนไขเวลา	30
2.3 ความบกพร่องของการแสดงเจตนา	33
2.4 ผลทางกฎหมายของการแสดงเจตนา/โมฆะ/โมฆียะ	39
2.5 สัญญา	46
2.6 มัดจำและเบี้ยปรับ	50
2.7 การเลิกสัญญา	51
ใบกิจกรรมที่ 2.1 มัดจำ เบี้ยปรับ และดอกเบี้ยในสัญญาจ้างทำของ	54
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 2	57

บทเรียนที่ 3 หัน

59

3.1 ความหมายและลักษณะสำคัญของหัน	60
3.2 ลูกหัน	64
3.3 เจ้าหัน	66
3.4 การรับช่วงสิทธิและสิทธิยึดเหนี่ยว	71
3.5 การโอนสิทธิเรียกร้อง	72
3.6 ความระงับแห่งหัน	76
ใบกิจกรรมที่ 3.1 น้ำท่วม - ส่งของไม่ทัน : ผิดนัด/พ้นวิสัย/หักกลบลบหัน	
ใครได้ - ใครเสีย	82
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 3	84

บทเรียนที่ 4	ซื้อขาย - เช่าซื้อ	86
4.1	การซื้อขายและสัญญาซื้อขาย	87
4.2	หน้าที่ สิทธิ และความรับผิดของผู้ขาย	92
4.3	สิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อ	96
4.4	การซื้อขายเฉพาะอย่าง	97
4.5	การเช่าซื้อ	101
ใบกิจกรรมที่ 4.1	มอเตอร์ไซค์ 0% หรือเช่าซื้อ - โอนเมื่อไร ใครเสี่ยง ผิดนัดแล้วคืนงวดได้ไหม	105
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 4	107
บทเรียนที่ 5	จ้างทำของ รับส่งของ	109
5.1	จ้างทำของ	110
5.2	รับส่งของ	112
ใบกิจกรรมที่ 5.1	สั่งทำของ - ส่งของเสียหาย ใครต้องรับผิดชอบ - ผู้รับจ้างหรือผู้ขนส่ง	116
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 5	119
บทเรียนที่ 6	ยืม ฝากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า	122
6.1	สัญญายืม	123
6.2	การกู้ยืมเงิน	127
6.3	สัญญาฝากทรัพย์	130
6.4	สัญญาเก็บของในคลังสินค้า	134
ใบกิจกรรมที่ 6.1	ยืมเงิน - ฝากเครื่อง - เข้าคลัง : ธุรกิจ 3 ข้อของคาเฟ่เปิดใหม่	138
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 6	141
บทเรียนที่ 7	ตัวแทน นายหน้า ประกันภัย	143
7.1	ตัวแทน	144
7.2	สัญญานายหน้า	151
7.3	สัญญาประกันภัย	152
7.4	สัญญาประกันชีวิต	159
ใบกิจกรรมที่ 7.1	คอนโดหนึ่งห้อง เกิดสามประเด็น กฎหมาย : อำนาจตัวแทน - ค่าบำเหน็จ นายหน้า-เคลมประกันไฟไหม้	162
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 7	165

บทเรียนที่ 8 คำประกัน จำนอง จำนำ **167**

8.1 สัญญาคำประกัน	168
8.2 สัญญาจำนอง	174
8.3 สัญญาจำนำ	181
ใบกิจกรรมที่ 8.1 กรณีศึกษา “การกู้ยืมและการใช้หลักประกัน”	187
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 8	189

บทเรียนที่ 9 กฎหมายแรงงานสัมพันธ์ **191**

9.1 ความหมายและความสำคัญของแรงงานสัมพันธ์	192
9.2 ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้าง - ลูกจ้าง	192
9.3 สภาพการจ้าง	194
9.4 การจัดตั้งสหภาพแรงงานและองค์การที่เกี่ยวข้อง	196
9.5 การเจรจาต่อรอง ข้อตกลงและการระงับข้อพิพาทแรงงาน	197
9.6 การนัดหยุดงานและการปิดงาน	199
9.7 บทบาทของรัฐในแรงงานสัมพันธ์	200
ใบกิจกรรมที่ 9.1 การเจรจาต่อรองสภาพการจ้าง	202
ใบกิจกรรมที่ 9.2 การระงับข้อพิพาทแรงงาน	203
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 9	204

บทเรียนที่ 10 การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย **206**

10.1 ความหมายของเอกสารทางกฎหมายในงานพาณิชย์	207
10.2 หลักการจัดทำเอกสารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	208
10.3 ประเภทของเอกสารที่ต้องใช้ในงานพาณิชย์	209
10.4 ขั้นตอนการจัดทำเอกสารทางกฎหมาย	212
10.5 หลักการลงลายมือชื่อและพยานในเอกสารทางกฎหมาย	213
10.6 รูปแบบเอกสารในงานพาณิชย์	215
10.7 ความผิดพลาดที่พบบ่อยในการจัดทำเอกสารทางกฎหมาย	220
10.8 การเก็บรักษาเอกสารทางธุรกิจ	221
10.9 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเอกสารทางพาณิชย์	223
ใบกิจกรรมที่ 10.1 การใช้เอกสารทางกฎหมายในธุรกิจการค้า	226
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 10	228

บรรณานุกรม **231**

1 | บุคคล



หัวข้อหลัก

- 1.1 ความหมายและประเภทของบุคคล
- 1.2 สิ่งที่ได้แก่สภาพบุคคล
- 1.3 ความสามารถของบุคคล
- 1.4 นิติบุคคล

สแกนเพื่อดู
e-book



ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน

มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล



แนวคิดหลัก

บุคคลในทางกฎหมาย หมายถึง ผู้ที่มีสิทธิและหน้าที่ได้ ไม่จำกัดเฉพาะมนุษย์ ครอบคลุมถึงนิติบุคคล โดยสภาพบุคคลมีจุดเริ่มและจุดสิ้นสุด และกรณีสาบสูญ เป็นการสิ้นสภาพด้วยผลของกฎหมาย องค์ประกอบของสภาพบุคคล ได้แก่ สัญชาติ ชื่อ ภูมิลำเนา สถานะ ส่งผลโดยตรงต่อสิทธิ หน้าที่ และเขตอำนาจศาล ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถใช้สิทธิ หรือใช้สิทธิไม่เท่ากัน ต้องอาศัยผู้แทน/ผู้อนุบาล/ผู้พิทักษ์ตามกฎหมาย ส่วนนิติบุคคลมีสิทธิ/หน้าที่คล้ายบุคคลธรรมดา แต่ถูกจำกัดด้วย วัตถุประสงค์และกรอบอำนาจ และต้องอาศัยผู้แทนในการกระทำการ



สมรรถนะการเรียนรู้

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักกฎหมายพาณิชย์
2. เปรียบเทียบสถานะบุคคลต่าง ๆ และประเมินผลทางกฎหมายของการกระทำได้



จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมายและองค์ประกอบ “บุคคล/บุคคลธรรมดา/นิติบุคคล” ได้ถูกต้อง
2. วิเคราะห์ “การเริ่ม/สิ้นสภาพบุคคล” และ “สาบสูญ” ของบุคคล/นิติบุคคลได้ตามกฎหมาย
3. ระบุผลทางกฎหมายเกี่ยวกับโมฆะ/โมฆียะ/สมบูรณ์ และเงื่อนไขการให้สัตยาบัน/การยินยอมได้ถูกต้อง
4. ระบุสถานะบุคคล นิติบุคคล และสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ประโยชน์ทางกฎหมายได้
5. มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับหลักกฎหมายพาณิชย์



เนื้อหาสาระ

บุคคล เป็นรากฐานของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่อธิบายว่า ใครคือผู้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย สภาพบุคคลเริ่ม-สิ้นสุดเมื่อใด องค์ประกอบใดบ้างที่กำหนดสถานะและความสามารถทางกฎหมาย (สัญชาติ ชื่อ ภูมิลำเนา สถานะ), ตลอดจนข้อจำกัดความสามารถของผู้เยาว์ คนไร้/เสมือนไร้ความสามารถ และภาพรวมของนิติบุคคล ทั้งประเภทสิทธิ หน้าที่ ผู้แทน ความรับผิดชอบ และการสิ้นสภาพนิติบุคคล ซึ่งจำเป็นต่อการศึกษากฎหมายพาณิชย์ในบทเรียนถัดไป

1.1

ความหมายและประเภทของบุคคล

บุคคล คือ สิ่งซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย ดังนั้นสิ่งใดก็ตาม ถ้ามีสิทธิและหน้าที่ได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ถือว่าเป็น บุคคล

บุคคลตามกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล

1.1.1 บุคคลธรรมดา

บุคคลธรรมดา ได้แก่ คนหรือมนุษย์ที่มีชีวิต ไม่จำกัดเพศ อายุ หรือความผิดปกติของร่างกายแต่อย่างใด

1. การเริ่มต้นสภาพบุคคล ประมวลกฎหมายและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มตั้งแต่เมื่อคลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย” จากมาตรานี้การเริ่มสภาพบุคคลจึงประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ การคลอด และอยู่รอดเป็นทารก ดังนั้น ทารกที่ยังไม่คลอดจึงไม่มีสภาพบุคคล หรือทารกที่คลอดแล้วแต่ไม่มีชีวิต ก็จะไม่มีความสภาพบุคคล

1.1 คลอด คือ การที่ทารกพ้นจากช่องคลอดมารดาโดยไม่มีอวัยวะเหลือติดอยู่ ส่วนจะมีการตัดสายสะดือหรือไม่นั้นไม่เป็นสาระสำคัญและการผ่าตัดเพื่อทำคลอดก็อยู่ในความหมายนี้ด้วย

1.2 อยู่รอดเป็นทารก คือ ทารกที่คลอดแล้วมีชีวิตโดยมีการหายใจหรือมีหลักฐานแสดงว่ามีชีวิต ได้แก่ หัวใจเต้น การเคลื่อนไหวที่ชัดเจนของกล้ามเนื้อที่อยู่ในบังคับของจิตใจ แต่ถ้าทารกที่คลอดออกมาแล้วไม่มีการหายใจ หรือไม่แสดงอาการว่ามีชีวิตดังกล่าว ถือว่าทารกตายในครรภ์มารดา

ผลของการมีสภาพบุคคล จะทำให้ทารกมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ความสามารถในการใช้สิทธิของทารกอาจไม่เท่าบุคคลปกติ

2. สิทธิของทารกในครรภ์มารดา โดยหลักทั่วไปทารกในครรภ์มารดายังไม่ถือว่าเป็นสภาพบุคคล ดังนั้น จึงไม่สามารถมีสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรค 2 บัญญัติว่า “ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถจะมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่” ตามมาตรานี้เป็นการคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์มารดา แม้ยังไม่มีความสภาพบุคคลก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ภายในเงื่อนไขที่ว่ามีการคลอดและมีชีวิตรอดอยู่ เช่น สิทธิในการที่จะมีบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 บัญญัติว่า “เด็กเกิดแต่หญิง

ขณะเป็นภรรยาชาย หรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีแล้วแต่กรณี” จากบทบัญญัติของมาตรานี้แสดงให้เห็นว่าทารกในครรภ์มารดาและเกิดมาในขณะหญิงเป็นภรรยาชายก็ดี หรือภายใน 310 วัน นับแต่การสมรสสิ้นสุดก็ดี ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามี เช่น นางจันทร์เพ็ญเป็นภรรยาชอบด้วยกฎหมายของนายชัชชัย ทั้งคู่ได้จดทะเบียนหย่ากัน ถ้าภายใน 310 วัน นางจันทร์เพ็ญคลอดบุตร ให้สันนิษฐานว่าเด็กคนนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของนายชัชชัยตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

3. วันเกิดของบุคคล หรือ วันเริ่มสภาพของบุคคล ถือเอาวันที่ทารกนั้นคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกโดยปกติ เมื่อมีคนเกิดในบ้าน กฎหมายกำหนดให้เจ้าบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งท้องที่เกิดหรือแห่งท้องที่จะแจ้งได้ ในโอกาสแรกภายในสิบห้าวันนับแต่เกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนดให้แจ้งภายหลังได้ แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่อาจแจ้งได้ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 18 ดังนั้นบุคคลจึงทราบวัน เดือน ปี ของตน แต่ในบางกรณีครอบครัวอยู่ห่างไกลจากความเจริญไม่ได้แจ้งว่าบุตรของตนเกิดเมื่อใด เมื่อมีปัญหาทางกฎหมายเกิดขึ้น ทั้งทางกฎหมายแพ่งและทางกฎหมายอาญา ที่เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบบุคคล ฉะนั้นการรู้วันเกิดของบุคคลจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังนี้

3.1 ในทางแพ่ง

- 1) เมื่อบุคคลมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ ย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ ตามมาตรา 19
- 2) ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส ตามมาตรา 20 โดยคู่สมรสจะต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ (ศาลอนุญาตให้ก่อนอายุได้กรณีมีเหตุสมควร)
- 3) ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 25/1703
- 4) บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีจะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้แต่บุคคลนั้นจะต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี ตามมาตรา 1598/14

3.2 ในทางอาญา

- 1) เด็กอายุ ยังไม่เกิน 12 ปี กระทำความผิด ไม่ต้องรับโทษ
- 2) เด็กอายุ เกิน 12 แต่ยังไม่เกิน 15 ปี ไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็ก เช่น ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก
- 3) เด็กอายุ เกิน 15 แต่ยังไม่ถึง 18 ปี ศาลพิจารณาความเหมาะสมและอาจลดโทษ เช่น ว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป วางข้อกำหนดให้บิดา มารดาหรือผู้ปกครองระมัดระวังเด็กไม่ให้ก่อเหตุร้าย เป็นต้น แต่ถ้าศาลเห็นสมควรพิพากษาลงโทษ ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง
- 4) เด็กอายุ ตั้งแต่ 18 แต่ยังไม่ถึง 20 ปี ศาลอาจลดโทษ 1 ใน 3 หรือกึ่งหนึ่งได้

3.3 กรณีไม่รู้วันเกิดหรือเดือนเกิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 บัญญัติว่า “การนับอายุของบุคคลให้เริ่มนับแต่วันเกิด ในกรณีที่รู้ว่าเกิดในเดือนใดแต่ไม่รู้วันเกิด ให้นับวันที่หนึ่งแห่งเดือนนั้นเป็นวัน แต่ถ้าพันวิสัยที่จะหยั่งรู้เดือนและวันเกิดของบุคคลใด ให้นับอายุบุคคลนั้นตั้งแต่วันต้นปีปฏิทิน ซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด” จากมาตรา 16 แยกพิจารณาได้ดังนี้

1) ถ้าไม่ทราบว่าคุณคนนั้นเกิดวันที่ใด แต่ทราบว่าเกิดเดือนอะไรให้ถือว่าบุคคลนั้นเกิดวันที่หนึ่งแห่งเดือนนั้น เช่น นายหนุ่มเกิดเดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 แต่ไม่รู้วันเกิด ให้ถือว่านายหนุ่มเกิดวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2556

2) ถ้าไม่ทราบวัน เดือนที่เกิด ให้ถือวันต้นปีแห่งปฏิทินเป็นวันเกิด วันต้นปีแห่งปฏิทินของประเทศไทย ในสมัยก่อนใช้ปฏิทินหลวงถือเอาวันที่ 1 เมษายนเป็นวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวง ต่อมาเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2483 ให้ถือวันที่ 1 มกราคม เป็นวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวง ให้มีผลนับจากวันประกาศนี้ไปอีก 30 วัน กล่าวคือ การใดที่ทำขึ้นหรือเกิดขึ้นก่อนวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ถ้ากำหนดให้คำนวณเป็นปีต้องถือวันที่ 1 เมษายน เป็นวันต้นปี และในทางกลับกันถ้าเกิดตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ให้ถือวันต้นปี คือ 1 มกราคม เป็นต้นไป เช่น ทราบว่าเกิดปี พ.ศ. 2480 แต่ไม่ทราบวัน และเดือนเกิดเช่นนี้ถือว่าเกิดวันที่ 1 เมษายน หรือทราบปี พ.ศ. 2510 แต่ไม่ทราบวัน เดือน เกิดเช่นนี้ถือว่าเกิด วันที่ 1 มกราคม

4. การสิ้นสุดสภาพบุคคล ป.พ.พ. มาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย” ถ้าบุคคลถึงแก่ความตาย สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายจะตกไปยังทายาทตั้งแต่วันที่บุคคลผู้นั้นตาย เว้นแต่ตามกฎหมาย หรือโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้นั้น การสิ้นสุดสภาพบุคคล มี 2 กรณี คือ

4.1 การตาย หมายถึง การสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยธรรมชาติไม่ว่าโดยสาเหตุใด ซึ่งทางการแพทย์ปัจจุบันนี้ถือว่า เมื่อแกนสมองตาย ถือว่าบุคคลนั้นสิ้นสุดสภาพบุคคลหรือตาย เพราะเมื่อแกนสมองตายทุกระบบที่สำคัญที่มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่จะหยุดทำงาน เมื่อบุคคลใดตาย สิทธิและหน้าที่ของบุคคลนั้นจะสิ้นสุดลงไป เช่น การตายทำให้สิ้นสุดสภาพบุคคล การเป็นสามีภรรยาสิ้นสุด การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสิ้นสุดลง และมรดกตกทอดแก่ทายาททันที ในเรื่องการตายกฎหมายได้กำหนดไว้ดีกว่ากรณีที่คุณคนถึงแก่ความตายพร้อมกันในเหตุอันตรายเป็นกรณีกัน ถ้าเป็นการพันวิสัยที่จะกำหนดได้ว่าบุคคลใดตายก่อนหรือตายหลังให้ถือว่าตายพร้อมกัน (ป.พ.พ. มาตรา 17)

4.2 การสาบสูญ หมายถึง การสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย แม้ความจริงบุคคลนั้นอาจยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่รู้ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร บุคคลใดถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย

5. หลักเกณฑ์ของการเป็นคนสาบสูญ ป.พ.พ. มาตรา 61 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลา 5 ปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งให้ลดลงเหลือ 2 ปี กรณี ดังนี้

1. นับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงครามและหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว
2. นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลายหรือสูญหายไป
3. นับแต่วันที่เหตุอันตรายแก่ชีวิตนอกจากที่ระบุไว้ใน (1) หรือ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นว่านั้น

สรุป จากบทบัญญัติดังกล่าวการเป็นบุคคลสาบสูญมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. กรณีธรรมดา กำหนดว่าถ้าบุคคลใดได้หายไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เป็นระยะเวลาติดต่อกันนานถึง 5 ปี ผู้มีส่วนได้เสียของบุคคลที่หายไปหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ เมื่อศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญแล้วให้โฆษณาคำสั่งศาลลงในราชกิจจานุเบกษา การสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญถือเป็นดุลยพินิจของศาล
2. กรณีพิเศษ เป็นกรณีที่บุคคลนั้นไปตกอยู่ในภัยอันตรายแห่งชีวิต ซึ่งยากแก่การที่จะยังมีชีวิตอยู่รอดกลับมาได้ การร้องขอให้ศาลสั่งเป็นคนสาบสูญให้ลดระยะเวลาลงเหลือ 2 ปี เหตุแห่งกรณีพิเศษได้แก่
 - (1) นับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงคราม และหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 1.1 เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2567 ร้อยตรีรักษาดิ นำกำลังลาดตระเวนในป่า ได้ประทะกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ภาคใต้ กองกำลังที่ร้อยตรีรักษาดิเป็นผู้บังคับบัญชา ได้เสียชีวิต และบาดเจ็บ ร้อยตรีรักษาดิได้หายไปไม่ทราบว่ายังมีชีวิตหรือเสียชีวิต ดังนี้ผู้มีส่วนได้เสียกับการหายไป หรือพนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอให้บุคคลสาบสูญได้ ตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม 2569

- (2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลายหรือสูญหายไป

ตัวอย่างที่ 1.2 นายสมชายกับเพื่อนได้เดินทางโดยเรือเร็วเพื่อไปยังเกาะช้างเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2565 ระหว่างทางเรืออับปางเพราะเจอพายุ เพื่อนของนายสมชายได้รับการช่วยเหลือรอดชีวิต แต่ไม่พบนายสมชาย ดังนี้ผู้มีส่วนได้เสียของนายสมชายหรือพนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอให้บุคคลสาบสูญได้ ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2567

- (3) นับวันที่เหตุอันตรายแก่ชีวิตนอกจากที่ระบุไว้ในข้อ (1) หรือข้อ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นว่านั้น

ตัวอย่างที่ 1.3 นางสาวเล่นน้ำอยู่บริเวณชายหาดบางแสนเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2567 เกิดคลื่นยักษ์พัดร่างนางสาวหายไปในทะเล ดังนี้ผู้มีส่วนได้เสียของนางสาวหรือพนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอให้บุคคลสาบสูญได้ตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน 2569

6. ผลของการเป็นคนسابสูญ เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลใดเป็นคนسابสูญแล้วให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินที่มีอยู่ถือเป็นกองมรดกที่ทายาทพึงใช้สิทธิจัดการได้ตามกฎหมาย และการเป็นคนسابสูญนั้น ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนด 5 ปี หรือ 2 ปีแล้วแต่กรณี มิใช่วันที่ศาลสั่งหรือวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62 บัญญัติ “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนسابสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตาย เมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในมาตรา 61”

ตัวอย่างที่ 1.4 นายแดงหายไปจากบ้าน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2561 โดยไม่ส่งข่าวให้ทางบ้านทราบแต่อย่างใด ต่อมาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2567 ภรรยาได้ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้นายแดงเป็นคนسابสูญ ศาลพิจารณาแล้วสั่งให้นายแดงเป็นคนسابสูญเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2567 และโฆษณาคำสั่งเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2567 เช่นนี้ถือว่านายแดงเป็นคนسابสูญตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม 2566 อันเป็นวันแรก เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 5 ปี

ข้อพิจารณา เหตุใดจึงถือเอาวันที่ 2 มกราคม 2566 เป็นวันครบกำหนด แทนที่จะถือวันที่ 1 มกราคม 2566 เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 กำหนดว่าถ้ากำหนดระยะเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือนหรือปี มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน

7. การถอนคำสั่งسابสูญ มี 2 กรณี คือ

7.1 บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ เช่น กลับมายังภูมิลำเนา มีคนพบเห็น หรือแจ้งข่าวมาให้ทราบ

7.2 บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญได้ตายแล้ว แต่ตายผิดจากเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ ตายไม่ตรงกับวันที่ครบกำหนด 5 ปีหรือ 2 ปี แล้วแต่กรณี

บุคคลผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลถอนคำสั่งسابสูญ

- 1) บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญ
- 2) ผู้มีส่วนได้เสียกับบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญ
- 3) พนักงานอัยการ

8. ผลของการที่ศาลสั่งถอนคำสั่งسابสูญ จะมีผลดังนี้

8.1 การถอนคำสั่งนั้นไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย อันได้ทำโดยสุจริตในระหว่างเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนسابสูญจนถึงวันถอนคำสั่งนั้น

ตัวอย่างที่ 1.5 นายขาวได้รับมรดกเป็นรถยนต์ 1 คัน จากการที่นายดำถูกศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญ ภายหลังกายขาวได้ขายรถคันดังกล่าวให้กับนายเขียวโดยสุจริต ดังนี้เมื่อนายดำกลับมาจะเพิกถอนสัญญาซื้อขายรถยนต์ระหว่างนายขาวกับนายเขียวไม่ได้

8.2 บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนسابสูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะสั่งถอนคำสั่งแสดงسابสูญนั้น ต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นलगแก่นตนเอง

ตัวอย่างที่ 1.6 นายสมชายได้รับมรดกเป็นเงินสด 100,000 บาท จากการที่นายสมบัติถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ภายหลังนายสมบัติกลับมา นายสมชายใช้เงินโดยสุจริตเหลือเพียง 1,000 บาท ดังนั้นนายสมชายต้องคืนเงินให้กับนายสมบัติเท่าที่เหลืออยู่ แต่ถ้าใช้เงินหมดนายสมชายไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสมบัติ

1.1.2 นิติบุคคล

นิติบุคคล ได้แก่ กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่กฎหมายที่สมมุติขึ้นให้สามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา กล่าวคือนิติบุคคลมีความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา มีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้เป็นเจ้าหนี้ เป็นลูกหนี้ จำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินได้ เป็นโจทก์หรือจำเลยได้ มีหน้าที่ในการเสียภาษี เป็นต้น

นิติบุคคลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่

1.1 ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงเข้าหุ้นกันเพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้ทั้งปวงของห้างโดยไม่จำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญจะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ แต่ถ้าจดทะเบียนจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล

1.2 ห้างหุ้นส่วนจำกัด คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทหนึ่งซึ่งมีผู้เป็นหุ้นส่วนสองจำพวก คือ

- 1) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนซึ่งมีจำกัดความรับผิดชอบ เพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้นจำพวกหนึ่ง และ
- 2) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนไม่มีจำกัดจำนวนอีกจำพวกหนึ่ง

ห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นกฎหมายบังคับว่าต้องจดทะเบียน เมื่อจดทะเบียนจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล

1.3 บริษัทจำกัด คือ ธุรกิจที่จัดตั้งโดยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน มีผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ บริษัทจำกัดกฎหมายบังคับว่าต้องจดทะเบียน เมื่อจดทะเบียนแล้วจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล

1.4 สมาคม คือ การที่บุคคลหลายคนตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการอันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมีใช่เป็นการหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน เมื่อใดสมาคมได้จดทะเบียนแล้วจะเป็นนิติบุคคล

1.5 มูลนิธิ ได้แก่ ทรัพย์สินอันจัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปัน เมื่อได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล

2. นิติบุคคลตามกฎหมายลักษณะอื่น เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2543 กำหนดให้กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล สภานายความเป็นนิติบุคคล พระราชบัญญัติสภานายความ พ.ศ. 2528 กำหนดให้สภานายความเป็นนิติบุคคล หรือพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 กำหนดให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นนิติบุคคล เป็นต้น

3. สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลตามกฎหมายประเภทหนึ่ง ดังนั้นนิติบุคคลจึงมีสิทธิและหน้าที่และมีสิ่งประกอบสภาพบุคคลเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา คือ มีชื่อ มีสัญชาติ มีภูมิลำเนา มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เป็นลูกหนี้ เป็นเจ้าหนี้ เป็นโจทก์ เป็นจำเลยได้ แต่นิติบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต กฎหมายจึงได้จำกัดสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลไว้ 2 ประการคือ

3.1 ต้องดำเนินการภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่หรือตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง จะดำเนินการนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ไม่ได้ เช่น บริษัทมีชัยค้าวัสดุก่อสร้าง จำกัด วัตถุประสงค์ของบริษัทที่จดทะเบียนไว้คือขายวัสดุก่อสร้าง ดังนั้นย่อมมีสิทธิขายวัสดุก่อสร้างเท่านั้น จะไปค้าขายข้าวเปลือกไม่ได้ เป็นต้น

3.2 ไม่มีสิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น เช่น การสมรส การหมั้น การถูกศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ การรับบุตรบุญธรรม การรับราชการทหาร การรับโทษทางอาญา เฉพาะในส่วนที่มีการลงโทษเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง เป็นต้น

4. การจัดการนิติบุคคล นิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นมาไม่มีชีวิตจิตใจ จึงไม่สามารถแสดงเจตนาหรือกระทำการใดโดยตนเองได้ ดังนั้นต้องมีผู้ทำการแทนนิติบุคคล ซึ่งผู้แทนนิติบุคคลมีชื่อเรียกต่างกันไป แล้วแต่ประเภทของนิติบุคคลนั้น เช่น รัฐมนตรีเป็นผู้แทนของกระทรวง เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด กรรมการผู้จัดการเป็นผู้แทนของบริษัทจำกัด อธิการบดีเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัย นายกเทศมนตรีเป็นผู้แทนของเทศบาล เป็นต้น

5. อำนาจของผู้แทนนิติบุคคล โดยปกติอำนาจของผู้แทนนิติบุคคล ย่อมมีกล่าวไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายที่จัดตั้งนิติบุคคลนั้นหรือกล่าวไว้ในข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง เช่น บริษัทจำกัดแห่งหนึ่งมีข้อบังคับว่า กรรมการผู้จัดการมีอำนาจอนุมัติการจ่ายเงินได้ไม่เกิน 500,000 บาท ดังนั้นกรรมการผู้จัดการก็จะมีอำนาจอนุมัติการจ่ายเงินได้ไม่เกิน 500,000 บาท

6. ความรับผิดชอบของนิติบุคคล กิจการใด ๆ ที่ผู้แทนนิติบุคคลได้กระทำ ถ้ากระทำตามอำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่ และการกระทำอยู่ในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลแล้ว นิติบุคคลต้องผูกพันต่อบุคคลภายนอกตามที่ผู้แทนกระทำลงไป และถ้าการทำตามหน้าที่ของตัวแทนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก นิติบุคคลต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลภายนอก แต่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ที่ก่อความเสียหายได้ในภายหลัง

7. ภูมิลำเนาของนิติบุคคล

7.1 ถิ่นอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ หรือที่ตั้งที่ทำการของนิติบุคคลนั้นตั้งอยู่

7.2 ถิ่นที่ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งเลือกเอาไว้เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการ เพื่อกะทำการอันใดอันหนึ่ง

7.3 ในกรณีนิติบุคคลมีที่ตั้งที่ทำการหลายแห่ง หรือมีสำนักงานสาขาให้ถือว่าถิ่นอันเป็นที่ตั้งของที่ทำการ หรือของสำนักงานสาขา เป็นภูมิลำเนาในส่วนกิจการอันได้กระทำ ณ ที่นั้นด้วย

8. การสิ้นสุดของนิติบุคคล

นิติบุคคลจะสิ้นสุดสภาพไปได้ด้วยเหตุ ดังนี้

8.1 ตามระยะเวลาที่ระบุไว้ในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง เช่น บริษัท เมืองไทย จำกัด ได้กำหนดไว้ในตราสารจัดตั้ง ว่าจะดำเนินการ 5 ปี ดังนั้นเมื่อครบ 5 ปี บริษัทก็ต้องเลิกกิจการ

8.2 โดยสมาชิกตกลงเล็ก

8.3 เล็กโดยผลของกฎหมาย เช่น นิติบุคคลถูกศาลสั่งให้ล้มละลาย

8.4 โดยคำสั่งของศาลให้เลิก เช่น บริษัทจำกัดถ้าจำนวนผู้ถือหุ้นลดน้อยลงไม่ถึงสองคน นิติบุคคลเมื่อสิ้นสภาพแล้ว สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลก็หมดสิ้นไปด้วย และถ้าทรัพย์สินของนิติบุคคลยังมีเหลืออยู่ก็มีการโอนกันต่อไป ตามตราสารจัดตั้งหรือตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นต่อไป

1.2 สิ่งซึ่งได้แก่สภาพบุคคล

เมื่อบุคคลเกิดมามีสภาพบุคคลแล้ว ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ได้ตามกฎหมาย และจะเห็นว่าบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันทางธรรมชาติและทางกฎหมาย ซึ่งความแตกต่างของบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้มีดังนี้ คือ สัญชาติ ชื่อ ภูมิลำเนา สถานะ

1.2.1 สัญชาติ

สัญชาติ หมายถึง ข้อผูกมัดบุคคลไว้กับประเทศ บุคคลผู้มีสัญชาติของประเทศใดจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ต่อประเทศที่ตนมีสัญชาติ การได้มาซึ่งสัญชาติไทยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. การได้สัญชาติโดยการเกิด

1.1 หลักสายโลหิต หมายถึง บุคคลที่เกิดจากบิดาหรือมารดาที่มีสัญชาติไทยย่อมได้สัญชาติไทยไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

1.2 หลักดินแดน หมายถึง บุคคลเกิดในราชอาณาจักรไทยย่อมมีสัญชาติไทยยกเว้น บิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย

2. การได้สัญชาติหลังการเกิด

2.1 จากการสมรส เช่น หญิงต่างด้าวสมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

2.2 จากการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

2.3 จากการขอกลับคืนสัญชาติไทย

1.2.2 ชื่อ

เมื่อบุคคลเกิดมามีสภาพบุคคลแล้วจะต้องมีชื่อ เพื่อระบุว่าเป็นบุคคลใดตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 บัญญัติว่า “ผู้มีสัญชาติไทย ต้องมีชื่อตัว และชื่อสกุล และจะมีชื่อรองก็ได้ตามมาตรานี้ ชื่อบุคคล กำหนดไว้ดังนี้ คือ

- ชื่อตัว หมายถึง ชื่อประจำบุคคล

- ชื่อรอง หมายถึง ชื่อประกอบถัดจากชื่อตัว เช่น นายปัญญา นภา เจริญศรี คำว่า นภา คือชื่อรอง

- ชื่อสกุล หมายถึง ชื่อประจำวงศ์สกุล ชื่อสกุลได้มาโดยผลของกฎหมาย บุตรมีสิทธิใช้ ชื่อสกุลของบิดา ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏบุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา

1. หลักเกณฑ์การตั้งชื่อตัวและชื่อรอง

- 1.1 ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของราชินี หรือราชทินนาม
- 1.2 ต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย
- 1.3 ชื่อรองต้องไม่ฟ้องกับชื่อสกุลของคนอื่น เว้นแต่เป็นกรณีที่คู่สมรสใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งหรือกรณีบุตรใช้ชื่อสกุลเดิมของบิดาหรือมารดาเป็นชื่อรองของตน

2. หลักเกณฑ์การตั้งชื่อสกุล

- 2.1 ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธยหรือพระนามของพระราชินี
- 2.2 ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนามของตน ของบุพการี หรือของผู้สืบสันดาน
- 2.3 ไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์หรือชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว
- 2.4 ต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย
- 2.5 มีพยัญชนะไม่เกินกว่าสิบพยัญชนะ เว้นแต่เป็นกรณีใช้ราชทินนามเป็นชื่อสกุล

3. หลักเกณฑ์การใช้ชื่อสกุลของคู่สมรส

3.1 คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน การตกลงจะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้ ข้อตกลงจะเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้ ซึ่งจะทำให้คู่สมรสเลือกใช้ชื่อสกุลได้ 4 แบบ คือ ชายใช้ชื่อสกุลชาย หญิงใช้ชื่อสกุลหญิง หรือชายใช้ชื่อสกุลชาย หญิงใช้ชื่อสกุลชาย หรือชายใช้ชื่อสกุลหญิง หญิงใช้ชื่อสกุลหญิง หรือชายใช้ชื่อสกุลหญิง หญิงใช้ชื่อสกุลชาย

3.2 เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลเพิกถอนการสมรส คู่สมรสที่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

3.3 เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

4. การเปลี่ยนชื่อบุคคล ชื่อบุคคลนี้อาจเปลี่ยนได้ 2 กรณีคือ

4.1 การเปลี่ยนชื่อโดยเจตนา สามารถทำได้โดยยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เมื่อนายทะเบียนพิจารณาเห็นสมควรก็จะอนุญาตและออกหนังสือสำคัญแสดงการเปลี่ยนชื่อให้ สำหรับการเปลี่ยนชื่อสกุล ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนกลาง

4.2 การเปลี่ยนชื่อโดยผลของกฎหมาย เช่น บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม หญิงหม้ายโดยการหย่าให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน เป็นต้น

5. การคุ้มครองชื่อ แม้ว่าชื่อบุคคลจะประกอบด้วย ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล ก็ตามที่ชื่อเหล่านั้นจะซ้ำกันย่อมเป็นไปได้ ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้ชื่อบุคคลที่มีการซ้ำซ้อนถูกนำไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย กฎหมายได้บัญญัติคุ้มครองชื่อบุคคลไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 18 บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในการที่จะใช้นามอันชอบที่จะใช้ได้นั้น ถ้ามีบุคคลอื่นได้แย่งกิติ หรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของนามนั้นต้องเสื่อมเสียประโยชน์ เพราะการที่มีผู้อื่นมาใช้นามเดียวกัน โดยมีได้รับอำนาจให้ใช้กิติ บุคคล

ผู้เป็นเจ้าของนามจะเรียกให้บุคคลนั้นระงับความเสียหายก็ได้ ถ้าและเป็นสิ่งที่พึงวิตกว่าต้องเสียหายอยู่สืบไปจะร้องขอสิ่งห้ามก็ได้” กรณีนี้แยกพิจารณาได้ 2 กรณีคือ

5.1 กรณีบุคคลอื่นได้แจ้งในการใช้ชื่อของเรา เช่น นายปัญญา เลิศประเสริฐศรี ถูกโต้แย้งว่าใช้ชื่อสกุลของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ถ้านายปัญญา เลิศประเสริฐศรี พิสูจน์ได้ว่ามีสิทธิใช้ชื่อสกุลโดยถูกต้อง ก็จะได้รับคุ้มครองตามมาตรา 18

5.2 กรณีบุคคลใช้ชื่อของเราแล้วก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมประโยชน์ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 7391/2541 ได้วินิจฉัยว่า การที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยนำคำว่า “เจ้าสาว” ซึ่งเป็นชื่อและเครื่องหมายทางการค้าของโจทก์ไปใช้ประกอบกิจการร้านจำหน่ายสินค้าของจำเลย โดยไม่มีสิทธิเป็นการละเมิดต่อสิทธิของโจทก์นั้น โจทก์มีสิทธิฟ้องให้จำเลยระงับการกระทำและชำระค่าเสียหาย นอกจากการคุ้มครองชื่อบุคคลแล้วกฎหมายยังคุ้มครองสิ่งที่แสดงออกถึงกิจการของบริษัท ห้างหุ้นส่วนหรือนิติบุคคลอื่น ๆ ในการประกอบการค้าอีกด้วยตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2535 ซึ่งมีการกำหนดโทษไว้สำหรับผู้ทำการปลอมเครื่องหมายการค้าหรือเลียนแบบเครื่องหมายการค้าไว้ด้วย

5.3 ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิ ดังนี้คือ

- 1) ร้องขอต่อศาลสั่งให้ระงับความเสียหายโดยกระทำการต่าง ๆ เช่น ประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ให้ทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง หรือชดเชยค่าเสียหายเป็นเงิน
- 2) ร้องขอให้ศาลสั่งห้ามการใช้ชื่อ ถ้าเห็นว่าบุคคลที่เอาชื่อของเราไปใช้โดยไม่มีสิทธิอันจะทำให้เราได้รับความเสียหาย

1.2.3 ภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา หมายถึง สถานที่อยู่ของบุคคลตามกฎหมาย การที่กฎหมายกำหนดที่อยู่ของบุคคลก็เพื่อประโยชน์ของบุคคลนั้น

1. ประโยชน์ของภูมิลำเนา

1.1 เรื่องการฟ้องคดีตามหลักทั่วไปแล้วโจทก์ต้องฟ้องร้องจำเลยต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนายกเว้นการฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้ฟ้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาล

1.2 เรื่องการسابสูญ การที่จะฟ้องขอต่อศาลสั่งให้เป็นคนسابสูญต้องปรากฏว่าบุคคลต้องไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่

1.3 เรื่องการชำระหนี้ กรณีไม่กำหนดให้ชำระหนี้เป็นที่ใด กฎหมายกำหนดให้ลูกหนี้ทำการชำระหนี้ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

1.4 การส่งคำคู่ความ เอกสาร หรือหมายเรียกพยานต้องส่ง ณ ภูมิลำเนาของพยาน

2. ประเภทของภูมิลำเนา

2.1 ภูมิลำเนาปกติ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 37 บัญญัติว่า “ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา คือ ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ” จากหลักกฎหมายนี้ภูมิลำเนาปกติหมายถึง ที่ที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่ง มีเจตนาที่จะอยู่ถาวรหรือเป็นที่พึงหลักของชีวิตประจำวัน ไม่ใช่แค่ตามทะเบียนบ้านเท่านั้น แต่เป็นตามความจริงที่ใช้ติดต่อทางกฎหมาย

ตัวอย่างที่ 1.7 นายแดงทำงานที่กรุงเทพฯ และพักอาศัยในบ้านที่กรุงเทพฯ เป็นประจำ นอกจากนี้ นายแดงยังมีบ้านพักตากอากาศที่พัท ยะอีกหนึ่งหลัง ปีหนึ่งนายแดงจะไปพักผ่อนอยู่ที่พัทยา 1-2 เดือน ดังนั้นบ้านพักที่กรุงเทพฯ ของนายแดงเป็นสถานที่อยู่ที่เป็นแหล่งสำคัญจึงเป็นภูมิลำเนาของนายแดง

2.2 ภูมิลำเนาเฉพาะการ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 42 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใด ได้เลือกเอาถิ่นใดโดยมีเจตนาปรากฏชัดแจ้งว่าจะให้เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการเพื่อทำการใดให้ถือว่า ถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการสำหรับกรนั้น” จากมาตรานี้ ภูมิลำเนาเฉพาะการ หมายถึง ภูมิลำเนาพิเศษ ที่บุคคลกำหนดให้เป็นที่ตั้งต่อทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่งเป็นการเฉพาะ เพื่อสะดวก ในการติดต่อธุรกิจ หรือชำระหนี้ เช่น นายขวามีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ ได้ติดต่อซื้อขายสินค้ากับนายดำ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดลำพูน เพื่อความสะดวกในการฟ้องร้องคดีกรณีผิดสัญญาจึงได้ตกลงในสัญญา ว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าให้ถือว่านายขวามีภูมิลำเนาเฉพาะการอยู่ที่ลำพูน ดังนั้นถ้ามีการ ฟ้องร้องเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกิดขึ้น ก็สามารถยื่นฟ้องได้ที่จังหวัดลำพูนส่วนกรณีอื่น ๆ นายขวาย่อมมี ภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงเทพฯ

2.3 ภูมิลำเนาตามที่กฎหมายกำหนด

1) ในกรณีที่บุคคลมีสถานที่อยู่หลายแห่ง แต่ละแห่งมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ให้ถือว่า แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 38 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่หลายแห่ง ซึ่งอยู่สลับเปลี่ยนกันไปหรือมีหลักแหล่งที่ทำการงานเป็นปกติ หลายแห่งให้ถือว่าแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น”

ตัวอย่างที่ 1.8 นายดำมีกิจการร้านขายอาหารที่กรุงเทพฯ และที่จังหวัดนครสวรรค์อีกแห่งหนึ่ง นายดำเป็นผู้ดูแลร้านทั้ง 2 นี้ โดยเดินทางไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับนครสวรรค์เป็นประจำ ดังนั้นถือว่า ทั้งสองจังหวัด เป็นภูมิลำเนาของนายดำตามแต่จะเลือก

2) ในกรณีที่ภูมิลำเนาของบุคคลไม่ปรากฏ ให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นภูมิลำเนา ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 39 บัญญัติว่า “ถ้าภูมิลำเนาไม่ปรากฏ ให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นภูมิลำเนา ของบุคคลนั้น”

ตัวอย่างที่ 1.9 นายสมบัติมีอาชีพเป็นกรรมกรก่อสร้าง ขณะนี้นายสมบัติรับจ้างทำงานอยู่ที่จังหวัด ชัยนาท ดังนั้นถือว่าภูมิลำเนาของนายสมบัติอยู่ที่จังหวัดชัยนาท ซึ่งถือว่าเป็นถิ่นที่อยู่ในขณะนั้น

3) ในกรณีที่บุคคลไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งพบตัวที่ไหนให้ถือว่าเป็นภูมิลำเนาประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 40 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้ไม่มีที่อยู่ปกติเป็นหลักแหล่ง หรือเป็นผู้ครองชีพในการเดินทางไปมาปราศจากหลักแหล่งที่ทำการงานพบตัวในถิ่นไหนให้ถือว่าถิ่นนั้น เป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น” เช่น พวกคนจรจัดหรือพ่อค้าเร่ค้าขายโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ เป็นการยาก ที่จะหาถิ่นที่อยู่ที่เหมาะสมของบุคคลเหล่านี้ ดังนั้นพบตัวที่ใดให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

3. บุคคลที่กฎหมายกำหนดภูมิลำเนาให้ โดยปกติภูมิลำเนาของบุคคล ได้แก่ ถิ่นที่อยู่อันเป็น แหล่งสำคัญ บุคคลธรรมดาสามารถเลือกภูมิลำเนาของตนได้ตามความสมัครใจ แต่มีบุคคลบางจำพวกที่ กฎหมายได้กำหนดภูมิลำเนาไว้ดังนี้

3.1 ภูมิลำเนาของคู่สมรส ได้แก่ ถิ่นที่อยู่ที่มีสามีและภรรยาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา เว้นแต่สามีหรือภรรยาได้แสดงเจตนาให้ภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน

3.2 ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ ได้แก่ ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครอง ในกรณีผู้เยาว์อยู่ได้อำนาจปกครองของบิดามารดา ถ้าบิดาและมารดามีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ได้แก่ภูมิลำเนาของบิดาหรือมารดาซึ่งตนอยู่ด้วย

3.3 ภูมิลำเนาคนไร้ความสามารถ ได้แก่ ภูมิลำเนาของผู้อนุบาล

3.4 ภูมิลำเนาของข้าราชการ ได้แก่ ถิ่นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งมีใช่เป็นตำแหน่งหน้าที่ชั่วคราว หรือเป็นเพียงแต่งตั้งไปเฉพาะการครั้งเดียวคราวเดียว

3.5 ภูมิลำเนาของผู้ที่ถูกจำคุก ตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลหรือตามคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกอยู่จนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว

4. การเปลี่ยนภูมิลำเนา บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนภูมิลำเนาของตนได้ตามความพอใจ โดยเจตนาชัดเจนที่จะเปลี่ยนภูมิลำเนา เช่น ซื้อบ้านใหม่และแจ้งการย้ายเข้าต่อนายทะเบียน

1.2.4 สถานะของบุคคล

สถานะของบุคคล คือ ฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลในสังคมเป็นประโยชน์ สำหรับบอกให้ทราบถึงความสามารถในการมีสิทธิและความสามารถในการใช้สิทธิตามที่กฎหมายกำหนดไว้

สถานะของบุคคลโดยทั่วไปต้องแจ้งให้รัฐทราบ โดยการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแสดงว่าบุคคลนี้ดำรงตัวอยู่ในฐานะใดในสังคม การแจ้งนี้เรียกว่า **การจดทะเบียนสถานะบุคคล**

สถานะของบุคคลที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนมีดังนี้ คือ

1. การเกิด พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ให้ปฏิบัติดังนี้

1.1 คนเกิดในบ้าน ให้เจ้าบ้าน หรือบิดา หรือมารดา แจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ ที่คนเกิดในบ้านภายในสิบห้าวันนับแต่วันเกิด

1.2 คนเกิดนอกบ้าน ให้บิดา หรือมารดา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย แจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนเกิดนอกบ้านหรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ภายในสิบห้าวัน นับแต่เกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนดให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกินสามสิบวัน นับแต่วันเกิด

การแจ้งตาม 1.1 และ 1.2 ให้แจ้งตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนด พร้อมทั้งแจ้งชื่อคนเกิดด้วย

2. การตาย พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 บัญญัติให้แจ้งการตายดังนี้

2.1 คนตายในบ้าน (รวมถึงสถานพยาบาล) ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนตายภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย ในกรณีไม่มีเจ้าบ้าน ให้ผู้พบศพแจ้งภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาพบศพ

2.2 คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพแจ้งต่อนายทะเบียน ผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีการตายหรือพบศพ แล้วแต่กรณีหรือแห่งท้องที่ที่พึงแจ้งได้ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือเวลาพบศพ ในกรณีเช่นนี้จะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้

กำหนดเวลาให้แจ้งตาม 2.1 และ 2.2 ถ้าในท้องที่ใดการคมนาคมไม่สะดวก ผู้อำนวยการทะเบียนกลางอาจขยายเวลาออกไปตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินเจ็ดวันนับแต่เวลาตายหรือพบศพ การแจ้งตาม 2.1 และ 2.2 ให้แจ้งตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดพร้อมทั้งแจ้งชื่อผู้แจ้งด้วย

2.3 กรณีมีความซับซ้อนหรือข้อสงสัยในการปฏิบัติ ข้อกำหนดฯ หารือการตรวจสอบเอกสารสำคัญต้องดำเนินการหารือมายังสำนักทะเบียนกลาง ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน (ทั้งนี้ การหารือต้องส่งให้สำนักทะเบียนกลาง ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับเรื่อง) โดยส่งผ่านสำนักทะเบียนจังหวัดเพื่อส่งต่อไปให้สำนักทะเบียนกลางเพื่อตอบข้อหารือดังกล่าวต่อไป

3. การสมรส จะสมบูรณ์จะต้องมีการจดทะเบียนสมรส ถ้าไม่จดทะเบียนกฎหมายไม่ถือว่ามีการสมรส

4. การหย่า มีผลทำให้สถานภาพของการสมรสสิ้นสุดลง การหย่าจะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อมีการจดทะเบียนการหย่าแล้ว การหย่าทำได้ 2 กรณี คือ

4.1 โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย

4.2 โดยคำพิพากษาของศาล

5. การรับบุตรบุญธรรม จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนตามกฎหมาย โดยมีหลักเกณฑ์ เช่น ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และจะต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี

6. การเลิกรับบุตรบุญธรรม มี 2 กรณีคือ

6.1 การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยข้อตกลง หมายถึง เกิดจากความตกลงระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมจะตกลงเมื่อใดก็ได้ แต่การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายแล้ว

6.2 การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยคำสั่งของศาล เป็นการเลิกรับโดยอาศัยเหตุตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่อุปการะเลี้ยงดู ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น

7. การรับรองบุตร คือ กรณีเด็กเกิดจากหญิงที่มีได้สมรสกับชาย ให้ถือว่าเด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายหญิงแต่เพียงฝ่ายเดียว จะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายชายเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

1.3

ความสามารถของบุคคล

ความสามารถของบุคคล มี 2 ลักษณะ คือ

1. ความสามารถในการมีสิทธิ หมายถึง สิทธิที่เกิดขึ้นพร้อมกับการมีสภาพบุคคล เช่น สิทธิในการมีทรัพย์สิน สิทธิในการรับมรดก

2. ความสามารถในการใช้สิทธิ หมายถึง ความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา การสมรส การทำพินัยกรรม

โดยทั่วไปบุคคลสามารถใช้สิทธิของตนได้โดยไม่ถูกจำกัด แต่ในบางกรณีกฎหมายได้จำกัดความสามารถในการใช้สิทธิของบุคคลบางประเภทไว้

บุคคลที่กฎหมายจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิมี 3 ประเภท คือ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

1.3.1 ผู้เยาว์

ผู้เยาว์ คือ ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ

1. **ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ**ได้ด้วยเหตุ 2 ประการ คือ

1.1 บรรลุนิติภาวะโดยอายุ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุ 20 ปี บริบูรณ์

1.2 บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส การสมรสจะกระทำได้เมื่อคู่สมรมีอายุสิบแปดปี บริบูรณ์แล้ว ในกรณีที่มิใช่เหตุอันสมควรศาลอนุญาต ดังนั้นเมื่อสมรสแล้วแม้อายุยังไม่ครบ 20 ปีก็ถือว่าบรรลุนิติภาวะ

2. ผู้เยาว์ทำนิติกรรม

นิติกรรม คือ สิ่งที่ทำแล้วเกิดผลทางกฎหมาย เช่น การทำสัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าทรัพย์สิน ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน มิฉะนั้นนิติกรรมจะเป็นโมฆะ คือ อาจถูกบอกล้างหรือให้สัต์ยาบ้นได้ในภายหลัง เช่น ผู้เยาว์จะซื้อบ้านพร้อมที่ดินจากผู้อื่น จะต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน และการให้ความยินยอมนั้นอาจทำเป็นหนังสือหรือทำด้วยวาจาก็ได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีการทำนิติกรรมในบางกรณีความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเพียงฝ่ายเดียวไม่พอสั่งขอความยินยอมจากศาลด้วย เช่น การซื้อขายที่ดินที่เป็นทรัพย์สินของผู้เยาว์

นิติกรรมที่ผู้เยาว์สามารถทำได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม และการกระทำนั้นมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ได้แก่

- 2.1 นิติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว เช่น รับทรัพย์สินที่ผู้อื่นยกให้โดยเสน่หา
- 2.2 นิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น การรับรองบุตร การทำพินัยกรรม
- 2.3 นิติกรรมที่จำเป็นแก่การดำรงชีพและสมควรแก่ฐานะานุรูป เช่น ซื้ออาหาร ซื้อสมุดซื้อหนังสือ

2.4 ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมให้ประกอบกิจการค้าหรือธุรกิจ ผู้เยาว์ก็มีสิทธิทำนิติกรรมการค้าของตนได้เสมือนบุคคลบรรลุนิติภาวะ ผู้แทนโดยชอบธรรม ได้แก่

- 1) ผู้ใช้อำนาจปกครอง ได้แก่ บิดามารดาของผู้เยาว์
- 2) ผู้ปกครอง ได้แก่ ผู้ที่ศาลแต่งตั้งให้ดูแลผู้เยาว์ ในกรณีผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ศาลจะแต่งตั้งผู้ปกครองผู้เยาว์ขึ้น เมื่อมีการร้องขอจากญาติผู้เยาว์ อัยการ หรือผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายที่หลังได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ปกครอง

1.3.2 คนไร้ความสามารถ

คนไร้ความสามารถ คือ บุคคลวิกลจริตที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คำสั่งนั้นต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้คนทั้งหลายทราบ

คนวิกลจริตที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ต้องมีลักษณะอาการแห่งจิตที่ไม่ปกติเป็นอย่างมาก พุดจาไม่รู้เรื่อง ไร้สติความรับผิดชอบใด ๆ และเป็นอยู่ประจำ การเสียสติชั่วคราวเพราะเสพยาของมึนเมาไม่เรียกว่าวิกลจริต

1. ผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งคนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ได้แก่

- 1.1 คู่สมรสของคนวิกลจริต หมายถึง สามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย
- 1.2 ผู้บุพการี คือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวดของคนวิกลจริต
- 1.3 ผู้สืบสันดาน คือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของคนวิกลจริต
- 1.4 ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์
- 1.5 ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ อาจเป็นลุง ป้า น้า อาที่ดูแลคนวิกลจริต
- 1.6 พนักงานอัยการซึ่งถือว่าเป็นทนายของแผ่นดิน และเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของประชาชน

ทั่วไป

บุคคลทั้ง 6 ประเภทเท่านั้นที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ที่ศาลจะสั่งเป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ถือเป็นดุลยพินิจของศาล

2. ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถ เมื่อศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้วจะมีผลดังนี้

2.1 ต้องให้อยู่ในความอนุบาล คือ ต้องมีการตั้งผู้อนุบาลขึ้นมาเพื่อคุ้มครองดูแลจัดการทรัพย์สินตลอดจนทำนิติกรรมแทนคนไร้ความสามารถ ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถ ได้แก่

- 1) กรณีผู้เยาว์เป็นคนไร้ความสามารถ ให้บิดามารดาเป็นผู้อนุบาล เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น
- 2) กรณีผู้บรรลุนิติภาวะและไม่มีคู่สมรส ให้บิดามารดาเป็นผู้อนุบาล เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น
- 3) กรณีสามีหรือภรรยาเป็นคนไร้ความสามารถ ให้ภรรยาหรือสามีเป็นผู้อนุบาล เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

2.2 ทำนิติกรรมด้วยตนเองไม่ได้ ถ้าทำเป็นโมฆียะต้องให้ผู้อนุบาลเป็นผู้ทำแทน ซึ่งต่างกับผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมด้วยตนเองได้ถ้าได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม (ป.พ.พ. มาตรา 29)

3. การถอนคำสั่งที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ถ้าบุคคลนั้นหายจากการเป็นคนวิกลจริตกลับมาเป็นคนปกติ ผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลถอนคำสั่งการเป็นคนไร้ความสามารถได้ คือ

- 3.1 คนไร้ความสามารถที่หายจากวิกลจริต
- 3.2 คู่สมรส
- 3.3 ผู้บุพการี
- 3.4 ผู้สืบสันดาน

- 3.5 ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์
- 3.6 ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่
- 3.7 พนักงานอัยการ

เมื่อศาลไต่สวนแล้วเห็นว่าคนไร้ความสามารถหายจากการวิกลจริตแล้ว ก็จะสั่งเพิกถอนการเป็นคนไร้ความสามารถ คำสั่งนี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

4. บุคคลวิกลจริต ที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ถ้าทำนิติกรรมใด ๆ ลงไปย่อมมีผลสมบูรณ์บังคับได้ตามกฎหมาย เช่น นายขาวเป็นคนวิกลจริต ได้ทำสัญญาซื้อขายรถจักรยานยนต์กับนายดำ สัญญามีผลสมบูรณ์บังคับได้ตามกฎหมาย

ยกเว้น กรณีต่อไปนี้ นิติกรรมที่ทําจะเป็นโมฆียะ คือ

- 4.1 นิติกรรมนั้นได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นวิกลจริตอยู่ และ
- 4.2 คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต

ตัวอย่างที่ 1.10 นายขาวเป็นคนวิกลจริตใคร ๆ ก็รู้รวมทั้งนายดำด้วย ถ้านายขาวได้ทำสัญญาซื้อขายรถจักรยานยนต์กับนายดำขณะที่วิกลจริต สัญญาซื้อขายย่อมเป็นโมฆียะเพราะคู่กรณีคือนายดำได้รู้ถึงการวิกลจริตนั้น

1.3.3 คนเสมือนไร้ความสามารถ

คนเสมือนไร้ความสามารถ คือ คนที่ไม่สามารถจัดการงานของตนเองได้ หรือทำกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เพราะมีร่างกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือติดสุรายาเสพติด หรือประพฤติดันสุรุษสุรายาเสพติดเป็นอาชญา

ตัวอย่างที่ 1.11 นางสาวส้มแป้นอายุ 99 ปี มีฐานะร่ำรวย มีจิตฟั่นเฟือน หลงลืมจำอะไรไม่ได้ นายอำนาจบุตรชายเกรงว่าจะถูกบุคคลอื่นหลอกให้ทำนิติกรรมอันจะเป็นการเสียหายต่อทรัพย์สิน ดังนั้นสามารถร้องขอต่อศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

1. หลักเกณฑ์การเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

- 3.1 มีเหตุบกพร่องบางอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้
- 3.2 ไม่สามารถจัดการงานได้เพราะเหตุบกพร่องนั้น
- 3.3 ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถโดยคำสั่งนั้นต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2. เหตุบกพร่อง ที่จะทำให้นุคคลนั้นถูกร้องขอให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้แก่

2.1 กายพิการ หมายถึงร่างกายไม่สมประกอบ เช่น ตาบอด เป็นใบ้ หูหนวก เป็นอัมพาต แขนขาด ขาขาด อาจเป็นโดยกำเนิดหรือเกิดขึ้นภายหลังก็ได้

2.2 จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ เช่น มีจิตโง่เขลาหรือหลง หรือสมองพิการแต่ไม่ถึงกับวิกลจริต ยังมีสติความรู้สึกผิดชอบได้

2.3 ประพฤติสุรุษสุรายาเสพติดเป็นอาชญา คือ มีรายได้น้อย แต่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย สร้างหนี้สินให้กับครอบครัวมากมาย

2.4 ติดสุรายาเมา คือ เสพของเสพติดเป็นประจำ

2.5 ไม่สามารถจัดทำการงานได้เพราะเหตุบกพร่องนั้น หมายถึง ต้องไม่สามารถจัดทำการงานได้ เพราะมีเหตุบกพร่องดังกล่าว แต่ในกรณีที่มีเหตุบกพร่อง ถ้ายังสามารถทำการงานได้ ก็ไม่เข้าหลักเกณฑ์นี้

2.6 ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถโดยคำสั่งนั้นต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

3. ผู้มีสิทธิร้องขอศาลสั่งให้บุคคลเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

- 3.1 คู่สมรส
- 3.2 ผู้บุพการี คือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด
- 3.3 ผู้สืบสันดาน คือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
- 3.4 ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์
- 3.5 ผู้ซึ่งปกครองดูแลผู้นั้นอยู่
- 3.6 พนักงานอัยการ

4. ผลของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

4.1 อยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์ ซึ่งผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถ ได้แก่

1) กรณีผู้เยาว์เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ให้บิดามารดาเป็นผู้พิทักษ์เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

2) กรณีผู้บรรลุนิติภาวะและไม่มีคู่สมรส ให้บิดามารดาเป็นผู้พิทักษ์ เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

3) กรณีสามีหรือภริยาเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีย่อมเป็นผู้พิทักษ์ เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

4.2 ถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรมบางประเภท โดยปกติคนเสมือนไร้ความสามารถทำนิติกรรมได้ด้วยตนเอง ยกเว้นนิติกรรมบางประเภท จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน ถ้าไม่ได้รับความยินยอมนิติกรรมที่ทำจะเป็นโมฆียะ

นิติกรรมที่ไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ ได้แก่

- 1) นำทรัพย์สินไปลงทุน
- 2) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ต้นเงินหรือทุนอย่างอื่น
- 3) กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- 4) รับประกันโดยประการใด ๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับคดี
- 5) เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าหกเดือน หรือสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าสามปี

6) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูป เพื่อการกุศล การสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

7) รับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสน่หา